

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

БУХАНЄВИЧ ВІКТОРІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 37.018.54.016:780.614.331.02](043.3)

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАННЯ
ГРИ НА СКРИПЦІ УЧНІВ-ПОЧАТКІВЦІВ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ПАДАЛКА ГАЛИНА МИКИТІВНА,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки мистецтва та
фортепіанного виконавства.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЛОБОВА ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
професор кафедри дошкільної і початкової освіти;

кандидат педагогічних наук, професор
КУЗНЕЦОВА ОЛЬГА АЛЕКСІЇВНА,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
професор кафедри музично-інструментальної
підготовки вчителя.

Захист відбудеться 28 квітня 2021 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 26 березня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Поступове входження України до Європейського простору зумовлює перебудову фундаментальних складових життя суспільства, в тому числі й освітньої галузі, що зумовило прийняття нових законів «Про повну середню освіту» (2020), «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепцію Нової української школи (2016). Необхідність збагачення духовної складової підростаючого покоління висвітлено в державних документах: «Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури» (2004), «Концепція загальної мистецької освіти» (2005). Традиційне навчання гри на скрипці, особливо початковий його період, не відповідає швидкому темпові та інформаційній насиченості сучасного суспільного життя, отже, потребує створення такої організаційно-методичної моделі, реалізація якої дозволяла би пройти початок скрипкового навчання зі збереженням інтересу до подальшого освоєння інструменту та високим рівнем засвоєних початкових музично-виконавських умінь. У зв'язку з цим постає необхідність інтенсифікації початкового періоду освоєння скрипки.

Питаннями інтенсифікації навчання займалися вітчизняні й зарубіжні науковці та педагоги Ю. Бабанський, Л. Колток, Б. Бадмаєв, М. Бородуліна, С. Безбородова, Л. Петрик, І. Морозова, О. Околелов, І. Мельник, Г. Китайгородська та ін. Різні аспекти інтенсифікації навчальної діяльності за допомогою сугестивних методів розкривали Г. Лозанов, С. Пальчевський, В. Петрусинський та ін. Методологічні основи педагогіки мистецтва викладають у своїх працях О. Єременко, А. Козир, О. Лобова, Г. Падалка, О. Реброва, О. Рудницька, О. Устименко-Косоріч, В. Федоришин, О. Щолокова та ін. Проблемам початкового етапу навчання гри на скрипці присвячені праці таких дослідників: М. Берлянчик, В. Григор'єв, К. Завалко, К. Мострас, Г. Турчанінова, В. Стеценко, Ю. Янкелевич та ін.

Аналіз наукових джерел з досліджуваної теми, а також вивчення практичного досвіду початкового етапу навчання гри на скрипці в закладах спеціалізованої мистецької освіти дозволяє зробити висновок, що поза увагою залишається проблема теорії та практики інтенсифікації підготовки скрипаля-початківця.

Актуальність дослідження обраної проблеми зумовлюють необхідність розв'язання суперечностей між: науково обґрунтованою дефініцією інтенсифікації навчання та відсутністю визначеної феноменології інтенсифікації музичного навчання, яка забезпечує інтенсивне формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років; нагальною потребою в підвищенні інтенсифікації освітнього процесу скрипалів-початківців спеціалізованих закладів мистецької освіти та відсутністю методики інтенсивного формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років; необхідністю інтенсивного формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років та відсутністю визначених критеріїв їх оцінювання.

Актуальність проблеми та її недостатня розробленість, наявність визначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Методичні засади інтенсифікації навчання гри на скрипці учнів-початківців».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено в межах науково-дослідницького проекту «Інтегральна система мистецької освіти як етнокультурний феномен» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за державним замовленням Міністерства освіти і науки України (реєстраційний номер 0119U002584). Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 8 від 28 лютого 2008 року) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 27.05.2008 року).

Мета дослідження полягає в теоретичній розробці та експериментальній перевірці методичних засад інтенсифікації навчання гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Виявити сучасний стан розробки проблеми початкового навчання гри на скрипці в науково-методичній літературі, з'ясувати теоретичні основи інтенсифікації початкового етапу навчання гри на скрипці учнів 6-7 років.

2. Розкрити сутність та структуру сформованості початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

3. Обґрунтувати методичні засади інтенсифікації навчання та розробити на їх основі організаційно-методичну модель формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

4. Розробити критерії та показники початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти, визначити рівні їх сформованості.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованої організаційно-методичної моделі формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

Об'єкт дослідження – процес навчання гри на скрипці учнів у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

Предмет дослідження – методичні засади інтенсифікації навчання скрипалів-початківців 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

Методологічну основу дослідження становлять: базові принципи теорії пізнання (об'єктивність, науковість, діалектичність, цілісність, взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ та процесів дійсності); положення про роль мистецтва в розвитку особистості; концептуальні положення теорії інтенсивного навчання, концепції сутності діяльності та творчої активності особистості; положення мистецької педагогіки в галузі інструментального навчання дітей.

Теоретичну основу дослідження складають загальнодидактичні та методологічні положення інтенсифікації навчання (Ю. Бабанський, П. Бегун,

Л. Колток, І. Мельник, Л. Петрик, Н. Половніков, О. Околелов, Г. Китайгородська, В. Шаталов та ін.); різні аспекти інтенсифікації навчальної діяльності в галузі дослідження сугестивних психологічних факторів (Г. Лозанов, С. Пальчевський, В. Петрусинський та ін.); аспекти діяльнісного підходу (Л. Виготський, П. Гальперін, Н. Голуб, Н. Гузій, В. Давидов, О. Леонт'єв, Т. Молгар, В. Юдін та ін.); сутнісні характеристики й технологічні аспекти особистісно орієнтованого навчання (К. Абульханова-Славська, І. Бех, Н. Голуб, В. Давидов, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); проблеми ціннісної проблематики освітньому процесі (М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченко та ін.); питання аксіологічної проблематики в мистецькій педагогіці різних рівнів освіти (С. Вітвицька, Т. Жигінас, А. Козир, О. Кузнецова, О. Листопад, Г. Падалка, В. Федоришин та ін.); різноманітні дослідження в галузі мистецької педагогіки (Л. Арчажнікова, А. Козир, О. Кузнецова, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Устименко-Косоріч, В. Федоришин, О. Щолокова та ін.); дослідження природи вмінь і навичок, їх формування (В. Блажевич, Л. Виготський, П. Гальперін, О. Палаженко, О. Соколюк, О. Шульпяков та ін.); дослідження загальних проблем мотивації (Б. Братусь, І. Васильєв, Л. Виготський, С. Занюк, О. Леонт'єв, Д. Леонт'єв, С. Рубінштейн, П. Симонов, Д. Узнадзе, А. Бандура, А. Маслоу, Е. Фромм та ін.), питань мотивації навчання (Ю. Бабанський, О. Барна, Т. Війчук, А. Маркова та ін.), проблем формування мотивації інструментального навчання (А. Береза, Е. Волювач, Л. Гаврильчик, К. Завалко, Д. Кінарська, В. Ражніков, І. Пуріц та ін.), тенденцій навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку гри на скрипці (М. Берлянич, Т. Єзерська, К. Завалко, І. Сташевська, В. Стеценко, А. Ямпольський та ін.), гедоністичних аспектів навчання (Д. Колесов, І. Малашевська, Т. Строгаль та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань, використані загальнонаукові методи: *теоретичні*: аналіз – для вивчення філософських, психолого-педагогічних, методичних, мистецтвознавчих досліджень і реального досвіду викладання педагогів у закладах спеціалізованої мистецької освіти з метою встановлення рівня теоретичного та практичного розв'язання проблеми; систематизації та узагальнення – для визначення наукового апарату дослідження, формулювання його концептуальних положень і висновків; системно-структурний – для виявлення компонентної структури сформованості початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років; теоретичного моделювання – для дослідження процесів шляхом конструювання організаційно-методичної моделі інтенсифікації навчання, що відображає взаємозв'язки між елементами досліджуваного феномену; *емпіричні*: опитувально-діагностичні – спостереження, обговорення, інтерв'ювання, опитування – для виявлення рівнів сформованості початкових скрипкових умінь учнів; оцінювання – для систематичного дослідження характеристик елементів інструментальної підготовки та художньо-образного мислення учнів; педагогічний експеримент – для визначення реального стану, відстеження динаміки, перевірки ефективності інтенсивного навчання

скрипалів-початківців; *методів математичної статистики*: емпіричне значення критерію Пірсона – для доведення достовірності й ефективності результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*: теоретично розроблено та експериментально перевірено методичні засади інтенсифікації навчання гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років; визначено структуру початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці, що включає мотиваційно-потребовий (зацікавлене ставлення учня до гри на скрипці та до навчання в інструментальному класі, стійкого бажання до освоєння інструменту та набуття досвіду музичної діяльності, інтересу до музичних знань); когнітивно-пізнавальний (наявність початкових навичок слухового аналізу та внутрішнього відтворення елементарного музичного матеріалу), оцінювально-емоційний (здатність учня розрізняти правильність (неправильність) своїх початкових виконавських рухів і сформованість елементарних виконавських умінь гри на скрипці), творчо-виконавський (готовність до оцінювання якості власного виконання музичних творів) та комунікативно-демонстраційний компоненти (наявність початкових проявів уміння співпрацювати з учасниками дитячого музичного колективу, наявність елементів вольових якостей, здатності учня до елементарних творчих проявів у процесі музикування та відтворення художнього образу), які в єдності та взаємодії виражають здатність учнів 6-7 років до виразного, художньо-образного виконання музичних творів; виявлено *методичні засади* інтенсифікації початкового навчання гри на скрипці, що визначаються як стійкі й суттєві зв'язки між його складовими (методологічними орієнтирами, принципами, педагогічними умовами, методами і формами), забезпечують ефективність інтенсифікації і передбачають: орієнтацію освітнього процесу на актуалізацію особистісно-розвивальних його чинників; комплексно-варіативне застосування методів, прийомів, форм і засобів навчання; підпорядкування механізму освоєння пластики елементарних ігрових рухів скрипалями-початківцями завданням втілення художнього образу музичного твору; визначено принципів положення (оптимізація навчання, активізації навчання, акмеологічної спрямованості навчання, цілісності музичного навчання; гедоністичної спрямованості навчання) та педагогічні умови (забезпечення відповідності освітнього процесу інтелектуальному, емоційному, психічному, анатоμο-фізіологічному та музичному розвитку дітей; актуалізація інформативності та художньо-творчої наповненості навчального матеріалу; активізація творчих проявів учнів); розроблено критерії сформованості початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці: мотиваційно-пізнавальний, технологічно-виконавський, оцінювально-емоційний, художньо-творчий, комунікативно-артистичний.

Уточнено поняття «інтенсифікація музичного навчання», сутність якого інтерпретовано як удосконалення змісту й методів, спрямованих на досягнення ефективності музичного розвитку учнів за умови зменшення тривалості освітнього періоду.

Подальшого розвитку набула методика навчання учнів-початківців гри на скрипці в закладах спеціалізованої мистецької освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в створенні методики інтенсифікації початкового навчання гри на скрипці учнів 6–7 років, використання якої дозволяє підвищити мотивацію, організувати позитивний вплив соціального середовища, забезпечити високий темп когнітивних та технологічних процесів розвитку скрипалів-початківців. Визначені та практично апробовані шляхи інтенсифікації навчання скрипалів-початківців можуть бути використані під час написання методичних розробок із питань початкового етапу навчання гри на скрипці; для професійної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів закладів вищої освіти; для складання комплексу навчальних матеріалів із предмета «Скрипка» в школах мистецтв; для практичного застосування в курсі «Методика викладання дисципліни кваліфікації» в музично-педагогічних факультетах закладів вищої освіти.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Окремі теоретичні та методичні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях: XVI Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О. П. Рудницької «Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії» (Київ, 2018); «Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики» (Харків, 2018); «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (Харків, 2018); «Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukrain and Poland» (Stalova Wola, Republic of Poland, 2018); «Problems of the development of modern science: theory and practice Collection of scientific articles» (Madrid, España, 2018); на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Акмеологічні підходи в методиці викладання основного музичного інструменту» (Київ, 2018); «Новаторські ідеї в галузі струнно-смичкової педагогіки» (Київ, 2018, 2019); засіданнях кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 3173/1 від 29 вересня 2020 року) КПНЗ Чабанівська ДШМ (довідка № 37 від 08.10.2020 р.), Криворізької ДШМ № 5 (довідка № 133 від 26.10.2020 р.), Вишгородської ДМШ (довідка № 75 від 10.09.2020 р.), Київської ДШМ № 24 (довідка № 24 від 27.12.2019 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дослідження відображено у 12 одноосібних публікаціях автора, з них 4 – у провідних фахових виданнях України, 2 – у міжнародних виданнях, 6 праць апробаційного характеру.

Структура і обсяг дисертації. Дослідження складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаних джерел (284 найменування, з них 8 – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг тексту дисертації – 259 сторінок, з них 180 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито методологічні та теоретичні основи,

охарактеризовано методи й етапи експериментально-дослідної роботи, показано наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретичні основи інтенсифікації початкового етапу навчання гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти» диференційовано поняття «інтенсифікація навчання», «оптимізація навчання» та «активізація навчання», уточнено термін «інтенсифікація навчання», визначено поняття «інтенсифікація музичного навчання», визначено ключові завдання початкового етапу навчання учнів гри на скрипці, висвітлено психолого-фізіологічні особливості музичного навчання дітей віком 6-7 років.

На підставі аналізу літератури визначено, що інтенсифікація навчання – раціональна організація освітнього процесу, що стимулює активність його перебігу, сприяючи досягненню високих результатів за умови зменшення тривалості навчання. Встановлено, що поняття «інтенсифікація навчання» за змістом наближаються до термінів «оптимізація навчання» та «активізація навчання». Оптимізацію навчання науковці (Ю. Бабанський, Е. Грішин, С. Гончаренко, О. Околелов) розглядають, як таке управління освітнім процесом, яке організовано на засадах всебічного обліку закономірностей, принципів, сучасних форм і методів навчання, а також особливостей даної системи, її внутрішніх і зовнішніх умов із метою досягнення найбільш ефективного (на межі – оптимального) функціонування процесу з точки зору заданих критеріїв. Активізація навчання – удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної роботи учнів, яке забезпечує активну, самостійну теоретичну та практичну діяльність школярів у всіх ланках освітнього процесу (В. Наумчик, О. Ступакевич).

Визначено, що ключовою відмінністю інтенсифікації навчання від оптимізації та активізації цього процесу є саме момент прискорення (тобто зменшення часових витрат через використання спеціального комплексу методів навчання). З'ясовано, що питання інтенсифікації музичного навчання в науково-педагогічній літературі розглянуто недостатньо і, відповідно, ми не знайшли визначення цієї дефініції. Інтенсифікацію музичного навчання ми розуміємо як удосконалення змісту й методів навчання, спрямованих на його високу ефективність за умов зменшення тривалості навчального періоду.

У результаті аналізу літератури (В. Григор'єв, К. Завалко, С. Євдокимов, Г. Міщенко, М. Ліберман, К. Мострас, В. Стеценко, Г. Турчанінова, Ю. Янкелевич та ін.) з'ясовано, що головними завданнями початкового етапу навчання гри на скрипці є: зацікавлення дитини музичним мистецтвом; забезпечення задоволення природного потягу дитини до музикування, в яке органічно вплетене освоєння інструменту та розвиток учня; якісне засвоєння елементарних основ рухової та інформативної складової гри на скрипці; розвиток здатності до розуміння образного змісту та мелодійної виразності виконуваної музики; виховання артистизму; виховання моральних та комунікативних якостей особистості дитини. Визначено, що вміння гри на скрипці є властивістю особистості володіти системою усвідомлених, цілеспрямованих та взаємопов'язаних, розумових і

практичних дій, що формуються на основі застосування систематизованих знань і дозволяють успішно виконувати музичні твори.

Використання системно-структурного методу надало можливість розробити компонентну структуру музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років, яка полягає у взаємозв'язку мотиваційно-потребового, когнітивно-пізнавального, оцінювально-емоційного, творчо-виконавського, та комунікативно-демонстраційного компонентів, що системно охоплюють його зміст. Мотиваційно-потребовий компонент спрямовано на регулювання пізнавально-творчої активності дитини й виявляється в наявності зацікавленого ставлення скрипаля-початківця до музики та до навчання в скрипковому класі, інтересу до музичних знань, бажання самостійно грати на скрипці. Когнітивно-пізнавальний компонент свідчить про наявність початкових навичок слухового аналізу; здатності активного передслухання найпростіших мелодій; внутрішнього відтворення елементарного музичного матеріалу та показує розвиненість музичного слуху, ритму, пам'яті на елементарному рівні, означає набуття вміння читання елементарного нотного тексту. Оцінювально-емоційний компонент виражає здатність учня розрізняти правильність або неправильність своїх початкових виконавських рухів; початкові вміння оцінювати якість власного виконання музичних творів; здатність до гедоністичного сприйняття музичної діяльності; наявність зачатків вольових якостей; наявність початкових навичок самоорганізації. Творчо-виконавський компонент означає сформованість елементарних виконавських умінь гри на скрипці; здатність до елементарного вміння планування власних музично-виконавських дій у процесі освоєння скрипкових творів; володіння навичками роботи виконавського апарату в межах поступеневого руху по мажорному тетраорду від усіх відкритих струн; наявність елементарних творчих проявів у процесі музикування та відтворення художнього образу. Комунікативно-демонстраційний компонент розкриває наявність початкових проявів вміння співпрацювати з учасниками дитячого музичного колективу, наявність початкових проявів артистизму.

Отже, у розділі виявлено сучасний стан розробки досліджуваної проблеми в науково-методичній літературі, з'ясовано теоретичні основи інтенсифікації початкового етапу навчання гри на скрипці та розкрито сутність і структуру сформованості початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6–7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

Другий розділ – *«Методичні аспекти інтенсифікації процесу навчання гри на скрипці учнів-початківців у закладах спеціалізованої мистецької освіти»* розкриває методологічні підвалини інтенсифікації початкового етапу навчання гри на скрипці на основі обґрунтованих наукових підходів: діяльнісного, особистісного й аксіологічного.

З'ясовано, що освіта дітей 6-7 років вимагає особливої уваги до їх психологічних вікових особливостей, зокрема, необхідності навчання через практичну дію та використання природних для цього віку ігрових методів і форм освітнього процесу, як зазначено в Державному стандарті початкової освіти (2019), що зумовило використання діяльнісного підходу (Л. Виготський,

П. Гальперін, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, та ін.) до інтенсифікації навчання гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років.

Особистісний підхід (К. Абульханова-Славська, О. Алексюк, І. Бех, С. Горбенко, Н. Гузій, В. Давидов, та ін.) дозволив будувати освітній процес з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини: здібностей, темпераменту, характеру тощо та забезпечити максимально можливий для відповідного учня якісний і стрімкий музичний розвиток.

Визначено, що аксіологічний підхід (І. Бех, В. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, М. Никандров, О. Савченко, та ін.), є одним з основоположних напрямів становлення особистості, що дозволяє формувати як духовно-естетичні цінності, так і етично-вольові еталони учня через ціннісний зміст музичних творів і поліваріантні способи подачі художньо-образного змісту музичного матеріалу для активізації особистісно-ціннісного смислу спілкування з мистецтвом, що сприяє інтенсифікації навчання гри на скрипці учнів-початківців.

З'ясовано, що методичні засади включають у себе теоретичні основи, принципи положення, умови та методи навчання певного предмета. Відповідно до окреслених підходів визначено, що інтенсифікація навчання гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років ґрунтується на актуалізації особистісно-розвивальних його чинників; комплексно-варіативному застосуванні методів, прийомів, форм і засобів навчання; підпорядкуванні розвитку пластики скрипкових умінь учнів завданням втілення художнього образу музичного твору. Виокремлено основні принципи інтенсифікації початкового навчання гри на скрипці учнів 6-7 років: оптимізації навчання (управління, що організується на засадах всебічного обліку закономірностей, принципів, сучасних форм і методів навчання з метою досягнення найбільш ефективного функціонування процесу з точки зору заданих критеріїв); активізації навчання (спонукання до енергійного, цілеспрямованого учіння, подолання пасивної, стереотипної діяльності та зниження продуктивності, застійних явищ у розумовій роботі); акмеологічної спрямованості навчання (орієнтація учня на найкращі взірці скрипкового виконавства; засвоєння ігрових дій, які не потребують принципової корекції в майбутньому навчанні та виконавській діяльності); цілісності музичного навчання (єдність інтелектуального та почуттєвого, технічного й художнього; цілісна й послідовна система освоєння учнями музичного досвіду та елементарних умінь гри на скрипці); гедоністичної спрямованості навчання (формування в дітей відчуття задоволення від скрипкового навчання, що досягається успішністю навчальних дій, активізацією потреби в освоєнні скрипки, створенням умов для соціального схвалення його результатів).

У розділі визначено такі педагогічні умови інтенсивного навчання гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти:

1. Забезпечення відповідності освітнього процесу інтелектуальному, психічному, анатомо-фізіологічному та музичному розвитку дітей. З'ясовано, що в процесі навчання необхідно уникати перевантаження нервової системи: обсяг нової теоретичної інформації при високому рівні систематизації, доступності подачі й наочності може бути досить великим, але практично опрацювати його

можна тільки окремими частинами, де кожна нова ланка базується на засвоєному матеріалі. Також необхідно використовувати ігри в навчанні, як природну форму діяльності дітей 6-7 років. В досліджуваному віці важливим є закріплення матеріалу та певних навичок на основі опрацювання декількох однотипних творів. У даному випадку замалий репертуар початківця за наявності високої якості його виконання є абсолютно безперспективним. Визначено, що в досліджуваному віці необхідно забезпечити пріоритет практичної діяльності. Від дитини не можна вимагати самостійного логічного осмислення способів вирішення нових завдань, потрібно надати їй алгоритм опрацювання та освоїти його з учнями на різних типових прикладах, по мірі освоєння матеріалу звільняючи від допомоги педагога.

2. Актуалізація інформативності та художньо-творчої наповненості навчального матеріалу. Під інформативністю навчального матеріалу ми розуміємо ступінь новизни інформації, закладеної у наочній та звуковій формах, доступної для декодування, осмислення й засвоєння учнем. Художньо-творчу наповненість навчального матеріалу ми розуміємо як змістовий образний потенціал, що реалізується в процесі формування й розвитку художньо-образного мислення та стимулює творче самовираження дитини. З'ясовано, що навчальний матеріал для дітей 6-7 років має містити структуровану інформацію, привертати увагу, збуджувати інтерес і бажання навчання (засвоєння теорії, практичне освоєння музичного тексту та ін.), мати яскравий образний зміст, нести творчий і виховний потенціал, і, по можливості, надавати відповідний план дій або інструменти (текст або малюнок) для вирішення проблем, що виникають у процесі освоєння матеріалу. Розробка й упровадження в освітній процес засобів мультимедіа та сучасних інформаційних ресурсів розширює можливості навчання й урізноманітнює його.

3. Активізація творчих проявів учнів, що забезпечує стимулювання художньо-образної уяви через уміння фантазувати, моделювати, комбінувати, оперувати художніми образами, емоційно самовиражатися, захоплюватися музично-творчим процесом; цілеспрямоване формування відповідних якостей особистості: заохочення працьовитості, самостійності тощо.

Визначено, що актуалізації творчого потенціалу учня сприяють: участь початківця в публічних виступах, створення ситуації зацікавленості діяльністю дитини з боку вчителів, батьків, знайомих; використання елементів змагання в дитячому колективі; використання найпростіших форм імпровізації, як природно близькій дітям формі музикування; формування навичок елементарного самоаналізу й самооцінки.

У процесі дослідження змодельовано методи та прийоми роботи, які доцільно використовувати в процесі інтенсивного навчання скрипаля-початківця 6-7 років. Відповідно розроблено три блоки методів і прийомів:

1. Перший блок «Методи та прийоми формування мотивації до навчання» спрямовано на стимулювання інтересу та позитивне ставлення дітей до навчання гри на інструменті, до неї входять методи: розповіді про музику, про інструмент, цікаві історії про музикантів, представлення матеріалу у формі казки, роз'яснення значимості навчання через приказки, прислів'я, використання цікавих аналогій, створення ситуації успіху в навчанні,

використання яскравих пізнавальних і дидактичних графічних, аудіо та відео матеріалів, демонстрація художніх образів через показ відповідних виразних уривків творів художнього репертуару, використання ігрових технологій тощо.

2. Другий блок має на меті забезпечення високої пізнавально-емоційної насиченості занять, спрямований на активізацію механізмів пізнання та створення й підтримання позитивного психологічного стану в процесі навчання учнів. До цієї групи входять: переведення абстрактних графічних символів у інтуїтивно зрозумілі, що використовують практичні життєві поняття та асоціації з поступовим введенням загальноприйнятої нотації; пояснення часових і звуковисотних категорій через рух; використання життєвих асоціацій для пояснення стану м'язів під час освоєння виконавських прийомів; позитивне підкріплення правильних дій, ситуативне використання ігор та театралізованої дії, використання неспеціфічної психічної реактивності, насичення мовлення внутрішнім емоційним змістом, використання стилістичних художніх зворотів і гумору тощо.

3. Третій блок «Стимулювання творчо-діяльнісних проявів учнів» спрямований на формування елементів самоорганізації та самосвідомості, стимулювання, художньо-образної уяви й формування елементарного вміння виражати творчі прояви в музичній діяльності. До цієї групи входять методи та прийоми стимулювання творчо-діяльнісних проявів особистості: використання елементів змагання та самоорганізації колективу; повідомлення знань, необхідних для елементарного самоаналізу й самооцінки, пластичне оцінювання, використання сучасних засобів мультимедіа для контролю й самоконтролю, використання різних форм творчої діяльності; моделювання сценічних умов на уроці для формування навичок сценічної поведінки.

Метод теоретичного моделювання дозволив розробити організаційно-методичну модель інтенсивного навчання гри на скрипці скрипалів-початківців 6-7 років (рис. 1).

Отже, у розділі обґрунтовано методичні засади інтенсифікації навчання та розроблено на їх основі організаційно-методичну модель формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6–7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

У третьому розділі *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методичних засад інтенсифікації початкового етапу навчання гри на скрипці учнів-початківців у закладах спеціалізованої мистецької освіти»* проведено критеріальний аналіз сформованості початкових умінь, визначено відповідні рівні, розроблено діагностичний апарат.

Узагальнено та систематизовано результати констатувального та формувального етапів експерименту.

Розроблено критерії сформованості початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років: мотиваційно-пізнавальний критерій – визначає міру сформованості мотивації та здатності до пізнання. Проявляється в наявності в учня прагнення до оволодіння музичними знаннями, скрипковими вміннями й навичками; здатності до елементарного аналізу характеру та технічних завдань музичного твору. Технологічно-виконавський критерій визначає міру

Рис. 1. Організаційно-методична модель інтенсивного навчання гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років

розвиненості виконавських навичок. Проявляється в здатності до елементарного диференціювання м'язових відчуттів, у володінні елементарними виконавсько-технічними навичками гри на скрипці. Оцінювально-емоційний критерій визначає міру здатності до самооцінки виконавської діяльності та емоційного ставлення до музикування. Проявляється в здатності до відчуття художньо-образного змісту музики; здатності до елементарного осмислення причинно-наслідкових зв'язків дій ігрового апарату та звукового результату. Художньо-творчий критерій визначає міру готовності до творчості в процесі музикування. Проявляється в здатності до виразного відтворення образного змісту виконуваного твору, здатності учня до елементарних творчих проявів у процесі музикування й відтворення художнього образу. Комунікативно-артистичний критерій визначає міру розвиненості навичок сценічного виконання. Проявляється у сформованості початкових навичок сценічної витримки; наявності початкових проявів артистизму під час виконання; здатність до колективної творчої діяльності.

Початкові вміння гри на скрипці ми розглядаємо як цілісне утворення, в якому умовно виділені структурні компоненти, тому вважаємо недоцільним поєднання їх із розробленими критеріями оцінювання сформованості початкових скрипкових умінь.

Використання емпіричних методів: спостереження, обговорення, інтерв'ювання, опитування, оцінювання експертів дозволили уточнити критерії, показники та розробити рівні сформованості музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років, а саме: низький, середній та високий.

Результати констатувального експерименту показали, що 16,29 % учнів, які виявляють недостатньо виражене мотиваційне спрямування до навчання музиці, були віднесені до низького рівня. Зокрема, учні демонструють незначну або повну відсутність інтересу до результатів творчих навчальних дій; мають нерозвинені музичні знання; низький рівень розвитку виконавських навичок; ці учні є емоційно індіферентними, пасивними, демонструють відсутність потреби до самовираження у творчій діяльності та елементів артистизму, вони потребують заохочення й підтримки щодо становлення активної художньо-комунікативної позиції в процесі взаємодії з дитячим творчим колективом.

Середній рівень початкових умінь гри на скрипці властивий 71,14 % учнів, які виявляють позитивну мотивацію щодо опанування музичним інструментом, прагнення до навчання. Учні цього рівня здатні до середнього рівня осмислення завдань навчального матеріалу; прагнуть обґрунтовувати власні рішення; характерними для них є достатньо розвинені комунікативно-поведінкові та творчо-художні вміння, здатність до взаємодії з творчим дитячим колективом і наявність сценічної витримки.

Високий рівень початкових умінь гри на скрипці охоплює 12,57 % учнів, які виявляють глибоке, внутрішньо вмотивоване, усвідомлене ставлення до оволодіння музичним інструментом; демонструють стійкий інтерес до навчання; демонструють відповідальне ставлення до занять, їм притаманне прагнення до набуття нових знань і умінь. Аргументовано, що важливими ознаками учнів даного рівня виступають високі показники розвитку виконавських

навичок, здатність оперувати елементами художніх знань, виявлення спроможності самостійно вирішувати музично-творчі завдання. Учні виявляють такі природні якості, як артистизм, емоційність, образність виконання, високий рівень взаємодії з творчим дитячим колективом, демонструють здатність до співпраці, співтворчості на засадах діалогового спілкування, виявляють елементарні вміння аналізувати результати власної музичної діяльності.

У процесі формувального етапу експерименту було визначено три періоди навчання, що сприяють інтенсифікації процесу формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років.

Перший (мотиваційно-адапційний) період був спрямований на формування в учнів позитивного ставлення до занять, надання елементарних знань про музичну діяльність, організацію взаємодії навчального закладу та сімейного оточення з виробленням єдиного комплексу вимог. В освітньому процесі були застосовані завдання, спрямовані на стимулювання учнів до активної творчої діяльності. Для досягнення мети було використано переважно методи та прийоми мотивації навчання: розповіді про музику та музикантів, представлення матеріалу у формі казки, використання цікавих аналогій, використання яскравих пізнавальних і дидактичних графічних, аудіо та відео матеріалів, прослуховування та демонстрація цікавих відповідному вікові музичних творів, ігрові прийоми освоєння елементів музичної грамоти, створення атмосфери довіри, взаєморозуміння та співпраці; методи сенсорного аналізу (напруження, розслаблення) музично-ігрових рухів; вокальне відтворення відповідних мелодій для розвитку звуко-висотного слуху, використання елементів ритміки для освоєння ритму, підтримання контакту з батьками для вироблення спільної стратегії занять.

Другий період (творчо-розвивальний) спрямовано на активізацію пізнавально-емоційної діяльності учнів, оволодіння музично-теоретичними знаннями, початковими навичками гри на скрипці, активізацію емоційного відгуку учнів на музику, здатності до елементарного відтворення емоцій у музичній діяльності, що передбачало безпосередній розвиток виконавських умінь скрипалів-початківців у процесі навчання. В цей період початківці виконували завдання на проєктування звуко-смислового інструментально-виконавського навчання. Протягом цього періоду навчання ми використовували переважно методи та прийоми забезпечення високої пізнавально-емоційної насиченості занять, користувались яскраво оформленим навчальним матеріалом, ігровими прийомами освоєння елементів музичної грамоти, використовували проблемні ситуації, вокальне відтворення мелодій, що вивчаються та елементів ритміки для освоєння елементарних метро-ритмічних конструкцій; метод регуляції (усунення зайвих м'язових напружень) та контролю за м'язовими відчуттями в опануванні основними ігровими прийомами, використовувалися прийоми послідовного відпрацювання правильних ігрових рухів скрипаля; формували навички самовизначеного учіння тощо.

Навчання протягом третього періоду (комунікативно-демонстраційного) відзначалося більшою активізацією самостійності музично-виконавської діяльності учнів, спрямуванням на закріплення набутих знань, умінь і навичок, а

також умінь демонструвати їх в умовах сценічного виконання й колективного музикування. Для досягнення мети було переважно використано методи та прийоми стимулювання творчо-діяльнісних проявів особистості, навіювання впевненості у здібностях учня, прийняття та схвалення значущими людьми, створення позитивної самооцінки, створення ситуації успіху. Протягом цього періоду навчання учнів широко залучали до виконання завдань із пластичного інтонування (пластичні етюди й імпровізації, завдання на відповідність базових ігрових рухів образному забарвленню найпростіших інтонаційних конструкцій).

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експериментів показав, що в розвитку виконавських умінь скрипалів-початківців молодшого шкільного віку ЕГ відбулися більш істотні зрушення, ніж у КГ: найкраще виявлено розвиненість виконавських умінь в ЕГ – 35,56 %, тоді як у КГ – 13,33 %; середній рівень в ЕГ виявлено в – 57,78 % респондентів, а в КГ – 72,23 %; низький рівень розвиненості музично-виконавських умінь в ЕГ виявлено в – 6,67 %, а в КГ – 14,44 %. Позитивну динаміку розвитку виконавських умінь скрипалів-початківців підтверджено і статистично (застосовано критерій Пірсона «хі-квадрат»). Сукупність цих методів забезпечувала об'єктивність і достовірність отриманих результатів дослідження.

Таким чином, доведено, що внаслідок упровадження експериментальної методики зросла рівнева динаміка елементарної художньо-технічної підготовки скрипалів-початківців завдяки інтенсифікації освітнього процесу. Результати експерименту підтверджують запропоновані принципи, педагогічні умови й методику інтенсифікації навчання гри на скрипці учнів-початківців.

Отже, у розділі розроблено критерії та показники початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6–7 років, визначено рівні їх сформованості; експериментально перевірено ефективність запропонованої організаційно-методичної моделі формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6–7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічне узагальнення й запропоновано нове вирішення проблеми початкового навчання гри на скрипці учнів-початківців. Визначено методичні засади навчання гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років на основі інтенсифікації. Проведене дослідження та розв'язання всіх поставлених завдань дає підстави зробити такі **висновки**:

1. Виявлено сучасний стан розробки проблеми початкового навчання гри на скрипці в науково-методичній літературі, з'ясовано теоретичні основи інтенсифікації початкового етапу навчання гри на скрипці учнів 6-7 років. З'ясовано, що теорія та методика початкового скрипкового навчання висвітлена в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів. Водночас, питання інтенсифікації навчання скрипаля-початківця не знайшли достатнього розгляду.

Визначено, що інтенсифікація музичного навчання – це удосконалення змісту й методів навчання, спрямованих на його високу ефективність за умов зменшення тривалості навчального періоду. Інтенсифікація початкового періоду

музичного навчання гри на скрипці передбачає активізацію емоційного ставлення до музики, стимулювання пізнавально-творчих процесів, забезпечення здатності до елементарного виконавського відтворення художньо-образного змісту творів, доступних віковим особливостям сприймання учнів у скорочений порівняно з традиційним періодом навчання.

2. Розкрито сутність та структуру сформованості початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти. З'ясовано, що означена структура включає мотиваційно-потребовий, когнітивно-пізнавальний, оцінювальний-емоційний, творчо-виконавський та комунікативно-демонстраційний компоненти, які у своїй сукупності свідчать про: зацікавлене ставлення учня до інструментального виконавства та до навчання в інструментальному класі, стійкого бажання до освоєння інструменту та набуття досвіду музичної діяльності, інтересу до музичних знань; наявність початкових навичок слухового аналізу та внутрішнього відтворення елементарного музичного матеріалу; здатність учня розрізняти правильність (неправильність) своїх початкових виконавських рухів і сформованість елементарних виконавських умінь гри на скрипці; готовність до оцінювання якості власного виконання музичних творів; наявність початкових проявів уміння співпрацювати з учасниками дитячого музичного колективу, наявність зачатків вольових якостей, здатності учня до елементарних творчих проявів у процесі музикування й відтворення художнього образу.

3. Обґрунтовано методичні засади інтенсифікації навчання та розроблено на їх основі організаційно-методичну модель формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти. Результатом дослідження є виявлення *методичних засад* інтенсифікації початкового навчання гри на скрипці, що визначаються в нашому дослідженні як стійкі і суттєві зв'язки між його складовими (методологічними орієнтирами, принципами, педагогічними умовами, методами і формами), забезпечують ефективність інтенсифікації і передбачають: орієнтацію освітнього процесу на актуалізацію особистісно-розвивальних його чинників; комплексно-варіативне застосування методів, прийомів, форм і засобів навчання; підпорядкування механізму освоєння пластики елементарних ігрових рухів скрипалів-початківцями завданням втілення художнього образу музичного твору.

Принципові положення інтенсифікації навчання скрипалів-початківців охоплюють: принцип оптимізації, що сприяє такій організації освітнього процесу, результатом якої стає визначення й реалізація найефективнішої траєкторії музично-виконавського розвитку дитини відповідно до її індивідуальності; принцип активізації, що орієнтує на спонукання до енергійного, цілеспрямованого учіння, подолання пасивної, стереотипної діяльності та зниження продуктивності, застійних явищ у розумовій роботі; принцип акмеологічної спрямованості, що передбачає актуалізацію прагнення скрипалів-початківців до найвищих результатів у виконавському розвитку, орієнтуючи їх на оволодіння такими виконавськими діями, які не потребують ґрунтовних змін у подальшому музично-виконавському становленні; принцип цілісності, що спрямовує музичне навчання на досягнення

єдності інтелектуального та почуттєвого розвитку учнів, взаємодію та взаємозумовленість методів роботи з учнями, системність в освоєнні учнями 6-7 років музичного досвіду та початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці; принцип гедоністичної спрямованості, що сприяє досягненню позитивного ставлення до процесу навчання гри на скрипці, активізації естетичного задоволення учнів від освоєння художньо-технічних прийомів виконання. Педагогічні умови інтенсивного навчання скрипалів-початківців включають: забезпечення відповідності освітнього процесу інтелектуальному, емоційному, психічному, анатоמו-фізіологічному та музичному розвитку дітей; актуалізацію інформативності та художньо-творчої наповненості навчального матеріалу; активізацію творчих проявів учнів.

Розроблена організаційно-методична модель від постановки мети до відбору підходів, принципів і блоків методів та навчальних прийомів становить повний технологічний цикл.

4. Розроблено критерії та показники сформованості музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів-початківців 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти, визначено рівні їх сформованості. Мотиваційно-пізнавальний критерій використовується для визначення міри сформованості інтересу учня до навчання гри на скрипці та пізнання музики (показники: наявність в учня прагнення до оволодіння музичними знаннями, скрипковими вміннями й навичками; здатність до елементарного аналізу образного змісту й технічних завдань музичного твору). Технологічно-виконавський критерій, що виражає міру розвиненості в учня технічно-виконавських умінь і навичок (показники: вияв здатності до елементарного диференціювання м'язових відчуттів; вияв здатності до виконавського відтворення елементарних виконавсько-технічних прийомів гри на скрипці). Оцінювально-емоційний критерій, що виражає міру здатності до самооцінки й емоційного ставлення до музикування (показники: здатність до елементарного осмислення причинно-наслідкових зв'язків дій ігрового апарату та звукового результату; яскравість переживання образного змісту музичного твору). Творчо-художній критерій, що виражає міру здатності до творчого самовиявлення учня в процесі музикування (показники: вияв ініціативи у творчому тлумаченні музичних образів, активність у пошуку елементарних засобів виразності відтворення образного змісту музичних творів). Комунікативно-артистичний критерій, що виражає міру розвиненості навичок сценічного виконання (показники: сформованість початкових навичок сценічної витримки; наявність початкових проявів артистизму під час виконання; здатність до колективної творчої діяльності).

5. Експериментально перевірено ефективність запропонованої організаційно-методичної моделі формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років, що передбачало дотримання таких етапів, як мотиваційно-адаптаційний, творчо-розвивальний, комунікативно-демонстраційний. Кожен з етапів характеризується пріоритетністю застосування певних методів і прийомів, що в комплексному поєднанні забезпечують інтенсифікацію навчання скрипалів-

початківців. I етап (мотиваційно-адаптаційний) спрямовано на розширення знань про музику та обраний музичний інструмент (скрипка), на початковий розвиток музичних здібностей, на розвиток елементарної рефлексії м'язових відчуттів учнів. II етап (творчо-розвивальний) передбачає ознайомлення учнів з елементарними знаннями з теорії та історії музики, оволодіння початковими виконавськими навичками, активізацію художньо-образного мислення, заохочення до оцінювання отриманого звукового результату, спонукання до оволодіння елементарними навичками самостійної роботи. III етап (комунікативно-демонстраційний) характеризується залученням учнів до перших спроб сценічного втілення освоєних музичних творів, спрямуванням на розвиток зачатків сценічної витримки, виконавського артистизму, стимулюванням елементарних творчих проявів скрипалів-початківців в умовах сценічного виступу.

Дієвість та ефективність розробленої методики засвідчили результати формульованого експерименту. На основі порівняльного аналізу статистичних даних у контрольній та експериментальній групах було зафіксовано динаміку зростання показників виконавської підготовленості в респондентів експериментальної групи, а отже, доведено результативність розробленої поетапної методики формування означеного феномену.

Проведене дослідження засвідчує необхідність подальшого розроблення означеної проблеми щодо наукового обґрунтування можливості інтенсифікації навчання учнів інших вікових груп у мистецьких закладах позашкільної освіти з подальшим проектуванням на майбутню продуктивну діяльність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Буханевич, В. В. (2019). Забезпечення гедоністичного компонента як умова інтенсивного навчання скрипалів-початківців. *Наукові записки. Педагогіка*, 142, 43-51.

2. Буханевич, В. В. (2018). Методи формування мотивації навчання скрипаля-початківця дошкільного й молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій*, 7 (2), 23-30.

3. Буханевич, В. В. (2018). Цілісність, систематичність та послідовність інструментальної підготовки в навчанні скрипаля-початківця. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*, 24 (29), 132-137.

4. Буханевич, В. В. (2016). Психолого-педагогічні умови інтенсифікації навчання. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, 36, Том III (19), 231–239.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

5. Bukhanyevych, V. (2018). Methods of providing emotional content for learning violin beginners. *Intellectual Archive*, 7 (3), 64-74.

6. Bukhanyevych, V. (2018). The basic principles and pedagogical conditions for intensification of learning violin beginners. *Problems of the development of modern science: theory and practice: collection of scientific articles*. EDEX, Madrid, España, pp. 185-188.

Праці апробаційного характеру

7. Буханевич, В. В. (2017). Методичні засади початкового навчання гри на скрипці учнів молодшого шкільного віку. *Музичне мистецтво XXI століття – історія, теорія, практика*, 2, 68-75.

8. Буханевич, В. В. (2018). Методи формування мотивації навчання скрипаля-початківця дошкільного та молодшого шкільного віку. *Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, Україна, 12-13 жовтня 2018р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», сс. 30-33

9. Буханевич, В. В. (2018). Активізація життєвих асоціацій, як засіб засвоєння абстрактних понять. *Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, Україна, 7-8 вересня 2018р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», сс. 42-45.

10. Буханевич, В. В. (2018). Психолого-педагогічні умови інтенсифікації навчання. *Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukraine and Poland* (Stalova Wola, Republic of Poland, 21-22 July 2018). Volume 2. Stalova Wola: Izdevnieciba «Baltija Publishing», pp. 128-131.

11. Буханевич, В. В. (2018). Цілісність, систематичність та послідовність інструментальної підготовки в навчанні скрипаля-початківця. *Акмеологічні підходи в методиці викладання основного музичного інструменту: збірка матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (19 травня 2018 року, м. Київ). Київ, сс. 7-9.

12. Буханевич, В. В. (2018). Засвоєння абстрактних понять через активізацію життєвих асоціацій як методична засада інтенсивного навчання скрипалів молодшого шкільного та дошкільного віку. *Новаторські ідеї в галузі струнно-смичкової педагогіки: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (11 березня 2018 р., м. Київ). Київ, сс. 46-48.

АНОТАЦІЇ

Буханевич В. В. Методичні засади інтенсифікації навчання гри на скрипці учнів-початківців. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний університет імені А.С.Макаренка. – Суми, 2021.

Дисертація є комплексним дослідженням, у якому здійснено теоретико-методологічне узагальнення й запропоновано нове вирішення проблеми початкового навчання гри на скрипці учнів-початківців на основі інтенсифікації. Виявлено сучасний стан розробки проблеми початкового

навчання гри на скрипці в науково-методичній літературі, з'ясовано теоретичні основи інтенсифікації початкового етапу навчання гри на скрипці учнів 6-7 років. Розкрито сутність та структуру сформованості початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти. Обґрунтовано методичні засади інтенсифікації навчання та розроблено на їх основі організаційно-методичну модель формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти. Розроблено критерії та показники початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти, визначено рівні їх сформованості. Експериментально перевірено ефективність запропонованої організаційно-методичної моделі формування початкових музично-виконавських умінь гри на скрипці учнів 6-7 років у закладах спеціалізованої мистецької освіти.

Ключові слова: методичні засади, учні-початківці, початкові музично-виконавські уміння гри на скрипці, інтенсифікація музичного навчання.

Буханевич В. В. Методические основы интенсификации обучения игре на скрипке начинающих учеников. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственной университет имени А. С. Макаренка. – Сумы, 2021.

Диссертация является комплексным исследованием, в котором осуществлено теоретико-методологическое обобщение и предложено новое решение проблемы начального обучения игре на скрипке начинающих учеников на основе интенсификации. Выявлено современное состояние разработки проблемы начального обучения игре на скрипке в научно-методической литературе, выяснены теоретические основы интенсификации начального этапа обучения игры на скрипке учеников 6-7 лет. Раскрыта сущность и структуру сформированности начальных музыкально-исполнительских умений игры на скрипке учеников 6-7 лет в учреждениях специализированного художественного образования. Обоснованы методические основы интенсификации обучения и разработана на их основе организационно-методическая модель формирования начальных музыкально-исполнительских умений игры на скрипке учеников 6-7 лет в учреждениях специализированного художественного образования. Разработаны критерии и показатели начальных музыкально-исполнительских умений игры на скрипке учеников 6-7 лет в учреждениях специализированного художественного образования, определены уровни их сформированности. Экспериментально проверена эффективность предложенной организационно-методической модели формирования начальных музыкально-исполнительских умений игры на скрипке учеников 6-7 лет в учреждениях специализированного художественного образования.

Ключевые слова: методические основы, начинающие ученики, начальные музыкально-исполнительские умения игры на скрипке, интенсификация музыкального обучения.

Bukhanevych V. V. Methodological foundations of intensification of teaching pupils-beginners to play the violin. – On the rights of the manuscript.

The thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Musical Education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2021.

The thesis is a comprehensive study of the problem of teaching pupils-beginners aged 6-7 years old to play the violin on the basis of intensification.

The methodological foundations of intensification of teaching pupils-beginners aged 6-7 years old to play the violin are theoretically developed and experimentally checked. The structure of the elementary musical-performing skills of playing the violin is determined, which includes motivational-needs (interested attitude of the pupil to playing the violin and to learning in the instrumental class, a strong desire to learn playing the instrument and gain musical experience, interest in musical knowledge), cognitive (presence of elementary skills of auditory analysis and internal reproduction of elementary musical material), evaluative-emotional (ability of the student to distinguish correctness (incorrectness) of the elementary performing movements and formation of elementary performing skills on the violin), creative-performing (readiness to assess the quality of one's own performance of musical works) and communicative-demonstration (presence of the elementary manifestations of ability to cooperate with members of the children's musical group, presence of elements of volitional qualities, pupil's ability to elementary creative manifestations in music and reproduction of artistic image) components, which in unity and interaction express the ability of pupils aged 6-7 years old to expressive, artistic performance of musical works. The methodological foundations of intensification of teaching violinists-beginners are developed, which are based on actualization of its personal-developmental factors, complex-variable application of methods, techniques, forms and means of teaching, subordination of development of the pupils' violin skills plastic to the task of embodiment of an artistic image of a musical work, and provide for the introduction of principles (optimization of learning, intensification of learning, acmeological orientation of learning, integrity of music learning; hedonistic orientation of learning) and pedagogical conditions (ensuring compliance of educational process with intellectual, emotional, mental, anatomical, physiological and musical development of children; actualization of informativeness and artistic-creative filling of the educational material; activation of students' creative manifestations). The criteria for the formation of the elementary musical-performing skills of playing the violin are developed, namely: motivational-cognitive, technological-performing, evaluative-emotional, artistic-creative, communicative-artistic.

Key words: methodological foundations, pupils-beginners, elementary musical-performing skills of playing the violin, intensification of musical training.

Підписано до друку 22.03.2021 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.